

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: Küreselleşme Yine Büyük Hayal Kırıklığı: Trump Döneminde Küreselleşme Karşıtlığı

Neoliberalizmden sonra

Ne yazık ki on yıllar boyunca devam eden neoliberalizmin neden olduğu hasan geri döndürecek sihirli bir mermi yok. Birçok şey reformcuların aşırı piyasa gücü ve eşitsizlik gibi sorunlarla mücadele ederken, özel sektörün bu sorunları yaratırken olduğu kadar kararlı olup olmayacağına bağlı olacaktır.

Ne tür bir ekonomik sistem insanlığın refaha ulaşmasına en çok yardım eder? Bu soru modern çağımızı tanımlar çünkü Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer gelişmiş ekonomilerde 40 yıl boyunca neoliberalizm uygulandıktan sonra neyin işe yaradığını artık öğrenmiş bulunuyoruz.

Zenginlere uygulanan vergilerin düşürülmesini, emek ve ürün pazarlarındaki kısıtlamaların kaldırılmasını, finansallaşmayı ve küreselleşmeyi içeren neoliberal deney olağanüstü bir başarısızlık olmuştur. Büyüme, 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki çeyrek yüzyılda olduğundan daha düşük bir durumda ve büyümenin büyük bir bölümü, gelir yelpazesinin en üstündekilere yarılmış bulunuyor. Bunun altındaki gelirleri on yıllar boyunca durgun kaldı, hatta geriledi. Artık neoliberalizmin öldüğü ilan edilmeli ve gömülmelidir.

Neoliberalizmin yerine geçmek için birbiriyle yarışan üç büyük siyasi alternatif bulunuyor: Aşırı sağ milliyetçilik, merkez sol reformculuk ve ilerici sol (merkez sağ, neoliberal başarısızlığı temsil etmektedir). Bununla birlikte ilerici sol hariç bu seçenekler, süresi dolmuş (veya dolmuş olması gereken) bir ideoloji şekline borçlu olmaya devam etmektedir.

Milliyetçi sağın tavrı

Örneğin merkez sol, insani bir yüzü olan neoliberalizmi temsil etmektedir. Amacı, eski ABD Başkanı Bill Clinton'ın ve eski İngiltere Başbakanı Tony Blair'in politikalarını, egemen finansallaşma ve küreselleşme şekillerinde yalnızca küçük düzeltmeler yaparak yirmi birinci yüzyıla taşımaktır. Bu arada milliyetçi sağ küreselleşmeyi reddetmekte ve günümüzün bütün sorunlarından göçmenleri ve yabancıları sorumlu tutmaktadır. Bununla birlikte Donald Trump'ın başkanlığı, neoliberalizmin (en azından Amerikan sürümünün) zenginlere vergi indirimini sağlama, kısıtlama getirme ve sosyal programların küçültülmesi veya ortadan kaldırılması konusunda aynı ölçüde kararlı olduğunu göstermiştir.

Buna karşın üçüncü taraf, dört önceliğe dayalı olarak radikal bir biçimde farklı bir ekonomik gündem öneren ve benim ilerici kapitalizm dediğim bir şeyi savunmaktadır. Bu önceliklerden ilki piyasalar, devlet ve sivil toplum arasındaki dengeyi yeniden oluşturmaktır. Yavaş ekonomik büyüme, artan eşitsizlik, mali

Günümüzde zenginlerin birçoğu buldukları yere sömürü yolunu seçerek varmıştır. Bir yandan rantçılığı teşvik ederken diğer yandan servet oluşumunun temelinde yatan kaynakları yok eden Trump'ın politikaları bu zenginlerin çok işine yaramış bulunuyor.

istikrarsızlık ve çevresel bozulma piyasadan kaynaklanan sorunlardır ve bu nedenle tek başına piyasa tarafından ortadan kaldırılamaz ve kaldırılmayacaktır. Devletlerin çevre, sağlık, iş güvenliği ve diğer alanlar ile ilgili düzenlemeler yaparak piyasaları sınırlandırma ve şekillendirme görevi vardır. Ayrıca piyasanın yapamadığı veya yapmayacağı şeyleri yapmak (örneğin temel araştırma, teknoloji, seçmenlerin eğitimi ve sağlığı alanlarında etkin bir şekilde yatırım yapmak) devletin işidir.

İkinci öncelik, "ulusların refahı"nın çevremizdeki dünyayı öğrenmek amacıyla yapılan bilimsel araştırmaların ve büyük insan topluluklarının herkesin iyiliği için birlikte çalışmasına olanak veren toplumsal bir örgütlenmenin bir sonucu olduğunu fark etmektir. Piyasaların, toplumsal işbirliğini kolaylaştırmakta oynayacağı çok önemli bir rol vardır, bununla birlikte bu amacı ancak hukuk kurallarına uydukları ve demokratik denetimlere tabi oldukları takdirde yerine getirebilirler. Aksi takdirde bireyler başkalarını sömürerek ve gerçek yaratıcılık yoluyla servet yaratmak yerine, rantçılık yoluyla servet oluşturarak zenginleşebilirler.

Trump'ın politikaları

Günümüzde zenginlerin birçoğu buldukları yere sömürü yolunu seçerek varmıştır. Bir yandan rantçılığı teşvik ederken diğer yandan servet oluşumunun temelinde yatan kaynakları yok eden Trump'ın politikaları, bu zenginlerin çok işine yaramış bulunuyor.

Bu da bizi üçüncü önceliğe getiriyor: Yoğunlaştırılmış piyasa gücü sorununun ele alınması. Baskın şirketler, bilgi avantajlarını kullanarak, potansiyel rakipleri satın alarak ve piyasaya girişte engeller yaratarak kendileri dışındaki herkesin zararına büyük ölçekli rantçılık faaliyetlerinde bulunabilmektedir. Şirket piyasası gücünün artması ve çalışanların pazarlık gücünün azalması, eşitsizliğin neden bu kadar çok olduğunu ve büyümenin de neden bu kadar zayıf olduğunu büyük oranda açıklamaktadır. Devlet, neoliberalizmin öngördüğünden daha etkin bir rol oynamazsa, robotlaşma ve yapay zekâ alanlarında kaydedilen ilerlemeler yüzünden bu sorunlar muhtemelen daha da kötüleşecektir.

İlerici gündemin dördüncü maddesi, ekonomik güç ile siyasal nüfuz arasındaki bağlantıyı koparmaktır. Ekonomik güç

ve siyasal nüfuz, özellikle ABD gibi zenginlerin ve şirketlerin seçimlerde sınırsız bir harcama yapabildiği ülkelerde karşılıklı olarak birbirlerini güçlendirir ve kendi kendilerini yenilerler. ABD temelde demokratik olmayan "bir dolar, bir oy" sistemine doğru yaklaştıkça, demokrasi için son derece gerekli olan kuvvetler ayrılığı sistemi artık tutunamayacak, zenginlerin gücünü hiçbir şey sınırlayamayacaktır. Bu yalnızca ahlaki ve siyasi bir sorun değildir: daha az eşitsizlik barındıran ekonomiler gerçekten daha yüksek bir performans göstermektedir. Bu nedenle ilerici kapitalist reformlar paranın siyasetteki nüfuzunu ve servet eşitsizliğini azaltarak işe başlamalıdır.

Sihirli bir mermi yok

Ne yazık ki on yıllar boyunca devam eden neoliberalizmin neden olduğu hasarı geri döndürecek sihirli bir mermi yok. Ama yukarıda ana hatları anlatılan kapsamlı bir gündem bunu kesinlikle yapabilir. Birçok şey reformcuların aşırı piyasa gücü ve eşitsizlik gibi sorunlarla mücadele ederken, özel sektörün bu sorunları yaratırken olduğu kadar kararlı olup olmayacağına bağlı olacaktır.

Kapsamlı bir gündem; eğitime, araştırmaya ve servetin diğer gerçek kaynaklarına odaklanmalıdır. Çevreyi korumalı ve iklim değişikliğiyle, ABD'deki "Yeşil Yeni Düzençiler" ve İngiltere'deki "Yokoluş İsyanı" ile aynı uyanıklıkla mücadele etmelidir. Ayrıca hiçbir vatandaşın onurlu bir hayatın temel gerekliliklerinden mahrum kalmamasını sağlayacak kamu programları sunmalıdır. Bu koşullar içinde ekonomik güvenlik, işe ve geçinmeye yetecek ücrete, sağlık hizmetlerine ve yeterli barınmaya, güvenli bir emekliliğe ve çocuklar için kaliteli eğitime erişim yer almaktadır.

Bu gündem son derece düşük maliyetlidir: aslına bakılırsa bunu uygulamama şansına sahip değiliz. Milliyetçiler ve neoliberaler tarafından sunulan alternatiflerin daha fazla durgunluk, eşitsizlik, çevresel bozulma ve siyasal huzursuzluk yaratması kesindir ve hayal dahi etmek istemeyeceğimiz sonuçlara yol açabilirler.

İlerici kapitalizm bir oksimoron değildir. Aksine, açık bir biçimde başarısız olmuş bir ideolojinin uygulanabilir ve enerjik bir alternatiftir. Bu itibarla, mevcut ekonomik ve siyasi rahatsızlıklarımızdan kurtuluşumuz için en iyi şansımızı temsil etmektedir.

